

МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра теорії та практики перекладу

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

_____ Філософські проблеми філології _____
(шифр і назва навчальної дисципліни)

Напрямок підготовки _____
(шифр і назва напрямку підготовки)

спеціальність _____ 035 Філологія _____
(шифр і назва спеціальності)

спеціалізація _____ Переклад (англійська). Переклад (новогрецька) _____
(назва спеціалізації)

факультет _____ грецької філології та перекладу _____
(назва факультету)

Робоча програма ____ Філософські проблеми філології _____ для студентів
(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки _____, спеціальністю 035 Філологія
Переклад (англійська /новогрецька).

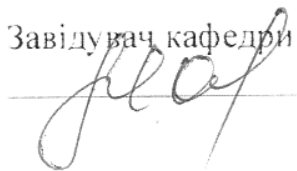
Розробники: Смирнова М.С., доц.

(вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри теорії та практики перекладу

Протокол від "28" _____ серпня _____ 2020 року, № 1

Завідувач кафедри

Смирнова М.С.

© _____, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	
Кількість кредитів – 3	Галузь знань <u>03 Гуманітарні науки</u> (шифр і назва)	Нормативна	
	Напрямок підготовки:		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування): <u>035 Філологія. Переклад (англійська). Переклад (італійська).</u>	Рік підготовки:	
Змістових модулів – Лекції - 16 Практичні заняття - 14		1-й	
Індивідуальне науково-дослідне завдання реферат		Семестр	
Загальна кількість годин - 90		1	
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Магістр	16 год	
		Практичні, семінарські	
		14 год	
		Лабораторні	
		-	
		Самостійна робота	
		51 год./ 9 год.ІЗ	
Вид контролю: залік			

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 1:2

2. МЕТА:

навчити слухачів застосовувати для рішення змістовних філософсько-методологічних проблем складні техніки аналітичної філософії мови, герменевтики, структуралізму, семіології, психоаналізу, деконструкції. Знання та вміння, отримані студентами в курсі «Філософські проблеми філології», актуалізуються в ході роботи над магістерськими дослідженнями.

Зміст курсу: курс дисципліни інтегрує різноманітні дисципліни: семантику, семіотику, аміологію, прагматику, логіку, риторику, поетику, лінгвістику, тим, що вказує наявність спільних методологічних проблем, а також їх взаємозалежність та додатковість. Динаміка цієї дисципліни визначається напругою між старою гуманістичною традицією та новою філософією знаку, в якій відображається необхідність посилення на значення та смисл, які є відсутніми.

Студент повинен знати:

- історію філософських та лінгвістичних вчень;
- місце мови як предмети міждисциплінарних досліджень;
- логіко-семантичну програму аналізу мови;
- феноменологічну та герменевтичну теорію мови;
- засади теорії комунікації та дискурсу;
- основи постструктуралізму та психоаналізу.

Студент повинен вміти:

- працювати з мовою;
- володіти технікою аналізу мови;
- застосовувати для рішення змістовних філософсько-методологічних проблем складні техніки аналітичної філософії мови, герменевтики, структуралізму, семіології, психоаналізу, реконструкції;
- коректно поставити та вирішити складні філософські та лінгвістичні питання про мову, буття та сутне, пізнання та цінності, людину та суспільство.

У курсі вивчення дисципліни формуються наступні **спеціальні (фахові, предметні) компетентності:**

1. Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
2. Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.
3. Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.
4. Співпрацювати з колегами, представниками інших культур та релігій, прибічниками різних політичних поглядів тощо.
5. Розуміти основні проблеми філології та підходи до їх розв'язання із застосуванням доцільних методів та інноваційних підходів.

Студенти під час курсу опановують наступні **програмні результати навчання**, зокрема можуть:

- Розуміти фундаментальні принципи буття людини, природи, суспільства.
- Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.
- Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.
- Вільно спілкуватися з професійних питань із фахівцями та нефахівцями державною та іноземною(ими) мовами усно й письмово, використовувати їх для організації ефективної міжкультурної комунікації.

3. Програма навчальної дисципліни

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

Тема 1

Історія становлення філософії мови

Історія становлення філософії мови як науки. Історія філософії та її зв'язок з історією лінгвістичних вчень. Історична генеза мови та свідомості. Теорії походження мови. Мова та діяльність. Мовлення та писемність. Пізнання та мова. Пізнавальна функція мови. Граматика, логіка, риторика. Мовознавство та психологія. Експресивна функція. Мова та культура: символічна функція. Мова та мистецтво: поетична функція. Мова та спілкування: комунікативна функція. Проблема розуміння: герменевтична функція.

Тема 2

Логіко-семантична програма аналізу мови

Логічний синтаксис і логічна семантика (Фреге, Рассел, Карнап). Мовні труднощі та парадокси референції. Критика пересічної мови та пошук «ідеальної мови», знак та значення. Критерій верифікації. Смысл та нісенітниця. Семантична теорія істини. Мова та метамова. Прагматика. Способи використання мови. Мова як форма життя у Лео Вітгенштейна. Теорія

мовленнєвих актів. Повідомлення, клятви, накази та інше. Риторика та теорія аргументації. Гіпотеза лінгвістичного релятивізму (Сепір та Уорф). Альтернативні мовні світи (Куайн). Проблема радикальної інтерпретації (Девідсон).

Тема 3

Феноменологічна та герменевтична теорія мови

Феноменологія Гуссерля. Акти свідомості. Інтернаціональність. Проблема значення у феноменології. Явища та смисл, структура та смисл (Шпет). Мова та світобачення (Мерло-Понті). Буття та мова. Онтологія розуміння. Мова як виявлення прихованого (Хайдеггер). Слово та річ. Розмова як основа герменевтичного досвіду. Розуміння та визнання. Мова та історична традиція. Історичні форми герменевтики. Розуміння та співпереживання. Риторика та герменевтика. Герменевтика та етика (Рікер). Герменевтика та реконструкція. Комунікативно-діалогічна парадигма мови (Бахтін). Автор та герой. Мова та форми часу.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

Тема 4

Теорія комунікації та дискурс

Те, що позначає та те, що позначається (Сосюр). Структурно-лінгвістична прагматика. Теорія знаку (Парс). Значення та дія. Теорія інтерпретації. Семіологія (Барт). Семіологічна інтерпретація культури. Мова, одяг, жест, етикет. Ідеологія та міфологія. Аналіз мови преси. Реклама та відео дискурс. Мова архітектури (Еко). Мова кіно. Мова та влада. Класична писемність. Нова література. Проблема автора. Писемність та текст. Теорія комунікативної дії (Хабермас). Комунікація та емансипація. Критика ідеологія. Розриви у комунікації та проблеми їх подолання. Поняття дискурсу. Мовленнєва компетентність. Консенсус та рефлексія. Інститути вільної громадськості. Гласність та демократія. Діалог та здорове суспільство.

Тема 5

Постструктуралізм та психоаналіз

Модерн та постмодерн. Історія структуралізму. Формальна школа. Празький лінгвістичний гурток. Семіологія у Франції. Сосюр. Літературознавство та семіологія (Барт). Влада та мова (Фуко). Критика класичного дискурсу. Смерть автора. Мовлення та писемність. Граматологія (Деррида). Реконструкція метафізики. Критична теорія смислу та значення. Археологія «сліду» та «привиду» в методології філософії мови. Мова бажання. Несвідоме. Психоаналіз та герменевтика. Архетипи несвідомого. Символічна мова. Аналіз сновидінь. Мовні полеміки та перекручення. Палеосимволічна структура мови. Мовна характеристика психоаналізу (Лакан). Машини бажання. Мова та тіло. Семіотика тіла. Шизоаналіз (Делез). Філософія та аналіз структур повсякденного спілкування. Світ повсякденності Межі, пороги, розбіжності. Мова та мережі порядку у формуванні та визволенні людини. Аналіз філософських проблем. Переборення метафізичних труднощів шляхом логічного аналізу мови (Вітгенштейн, Карнап). Природа філософських проблем. Своєрідність питань про буття, істину та цінності. Повсякденний, науковий, релігійний, філософський та поетичний дискурси. Різноманітність мовної гри та терапія мови в філософії. Переведення змістовних філософських дискурсів в площину аналізу мови. Онтологія та мова квазіонтології. Проблема радикальності інтерпретації та сумірності. Критика універсальних зазіхань герменевтики, психоаналізу, семіотики та проблема їх взаємозв'язку.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин												
	денна форма						Заочна форма						
	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
л		п	лаб	інд	с.р.	л		п	лаб	інд	с.р.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1 семестр													
Змістовий модуль 1. <u>Лекційний.</u>													
Тема 1. Історія встановлення філософії мови	22	6	4		2	10							

Тема 2. Логіко-семантична програма аналізу мови	16	2	2		2	10							
Тема 3. Феноменологічна та герменевтична теорія мови	16	4	2		2	10							
Змістовий модуль 2. Лекційний.													
Тема 1. Теорія комунікації та дискурс	18	2	4		2	10							
Тема 2. Постструктуралізм та психоаналіз	16	2	2		1	11							
Усього годин	90	16	14		9	51							

1. Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Мова як предмет міждисциплінарних досліджень	6
2	Логіко-семантична програма аналізу мови	2
3	Феноменологічна та герменевтична теорія мови	4
4	Теорія комунікації та дискурс	2
5	Постструктуралізм та психоаналіз	2
Разом		16

2. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Історія становлення філософії мови як науки.	4
2	Логіко-семантична програма аналізу мови	2
3	Феноменологічна та герменевтична теорія мови	2
4	Теорія комунікації та дискурс	4
5	Постструктуралізм та психоаналіз	2
Разом		14

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Антична та середньовічна філософія мови.	5
2	Раціоналістичні погляди на природу значення і експресивні можливості мови	5
3	Види семантичних теорій.	5
4	Природа репрезентації.	5
5	Умовно-істинні концепції значення.	5
6	Філософія мови В. фон Гумбольдта.	5
7	Герменевтичні теорії мови.	5
8	Структуралістичні і постструктуралістичні теорії мови.	5
9	Історія і сучасне становище семіотики.	2
10	Теорія мовленнєвих актів.	2
11	Конструктивістська парадигма у теоріях мови.	2
12	Уявлення про мову у когнітивістиці та дослідженнях штучного інтелекту.	2

13	"Лінгвістичний поворот" у філософії XX ст.	1
14	Зіставлення проблематики філософії мови і філософії науки.	1
15	Зіставлення проблематики філософії мови і філософії свідомості.	1
Разом		51

9. Індивідуальні завдання

Написати реферат за однією із заданих тематик.

10. Методи навчання: переглядове, ознайомлювальне та вивчаюче читання; реферування інформаційних джерел (друкованих і електронних); аналіз, систематизація й узагальнення відібраної інформації, дискусії.

11. Методи контролю: поточне\тематичне тестування, підсумкове тестування (МКР), заключне тестування (залік)

Питання до заліку

1. Пізнавальна функція мови.
2. Мовознавство і психологія: експресивна функція.
3. Мова і культура: символічна функція.
4. Мова і мистецтво: поетична функція.
5. Мова і спілкування: комунікативна функція.
6. Проблема розуміння: герменевтична функція мови.
7. Логічний синтаксис і логічна семантика (Г. Фреге, Б. Рассел, Р. Карнап).
8. Мовні складнощі і парадокси референції.
9. Критика повсякденної мови і пошуки «ідеальної мови».
10. Знак, значення, зміст. Критерій верифікації.
11. Семантична теорія істини.
12. Мова і метамова.
13. Засоби вживання мови.
14. Мова як форма життя у Л. Вітгенштейна.
15. Теорія мовленнєвих актів. Повідомлення, питання, клятви, накази та інше.
16. Риторика і теорія аргументації.
17. Гіпотеза лінгвістичної відносності (Сепир і Уорф).
18. Альтернативні мовні світи (Куайн).
19. Проблема значення у феноменології. Мова та бачення світу (Мерло-Понті).
20. Буття та мова (Хайдеггер).
21. Мова як основа герменевтичного досвіду (Гадамер). Проблема розуміння.
22. Означувальне та позначувальне (Соссюр). Семіологічна інтерпретація культури.
22. Ідеологія і міфологія (Р. Барт). Мови преси, реклами, кіно.
23. Класичне та некласичне писемність.
24. Проблема автора. Писемність і текст.
25. Теорія комунікативної дії (Хабермас). Комунікація і емансипація.
26. Поняття дискурсу.
27. Мовна компетентність.
28. Діалог і здорове суспільство.
29. Модерн и постмодерн.
30. Влада і мова (Фуко).
31. Мовлення і письмо у «Граматиології» Ж.Деррида.
32. Мова бажання: психоаналіз и герменевтика.
33. Архетипи несвідомого. Символічна мова. Мова сновидінь.
34. Мовні помилки та викривлення. Мовна характеристика психоаналізу (Лакан).
35. Мова і тіло. Семіотика тіла.
36. Шизоаналіз (Делез).

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Змістовний модуль 1	Змістовний модуль 2	ІНДЗ	МКР	Сума
25	25	25	25	100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Підручники.

Шепітько С.В., Смирнова М.С. Філософські проблеми філології: Навчальний посібник для студентів вищих закладів освіти / Укладачі: С.В. Шепітько, М.С. Смирнова. — Маріуполь: вид-во МДУ, 2013. — 218 с.

Бацевич Ф.С. Філософія мови: Історія лінгвофілософських учень : підручник / Флорій Сергійович Бацевич . – Київ : Академія, 2008 . – 239 с.

2. І-нет сайти.

14. Рекомендована література

1. Барт Р. Избранные работы: Семиотика. Поэтика / Р. Барт. - М., 1989.
2. Витгенштейн Л. Философские работы / Л. Витгенштейн. - М.,1994.
3. Гадамер Х.Г. Истина и метод / Х.Г. Гадамер. - М.,1988.
4. Гумбольдт В. Избранные труды по языкознанию / В. Гумбольдт. М.,1984.
5. Девидсон Д. Истина и значение // Новое в зарубежной лингвистике / Д. Девидсон. - М.,1986.
6. Делез Ж. Логика смысла / Ж. Делез. - М., 1995.
7. Куайн У.В. Слово и объект // Новое в зарубежной лингвистике / Куайн У.В. М., 1986.
8. Лакан Ж. Функция и поле речи языка в психоанализе / Ж. Лакан. -М.,1995.
9. Лоренцер А. Археология психоанализа / А. Лоренцер. - М.,1996.
10. Лотман Ю.М. Лекции по структуральной поэтике // Ю.М. Лотман и тартуско-московская семиотическая школа / Ю.М. Лотман. - М.,1994.
11. Марков Б.В. Стратегии ориентации в постсовременности / Б.В. Марков. -СПб., 1996.
12. Потебня А.А. Слово и миф / А.А. Потебня. - М.,1989.
13. Рикер П. Конфликт интерпретаций / П. Рикер. - М.,1995.
14. Семиотика / Отв. ред. Ю.С. Степанов. М., 1983.
15. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир. -М.,1993.
16. Структурализм: за и против / Отв. ред. Е.Я. Басин, М.Я. Полякова. М.,1975.
17. Теория метафоры / Отв. ред. Н.Д. Арутюнова. М., 1987.
18. Хайдеггер М. Язык / М. Хайдеггер. - СПб.,1991.
19. Топоров В.Н. Миф. Образ. Ритуал. Символ / В.Н. Топоров. - М., 1995.
20. Фреге Г. Мысль// Логика. Философия. Язык / Фреге Г. - М.,1987.
21. Фуко М. Что такое автор? Порядок дискурса // Воля к знанию / М. Фуко. -М.,1997.

Додаткова література

1. Барвайс Дж., Перри Дж. Ситуации и установки / Дж. Барвайс, Дж. Перри. - В кн.: Философия. Логика.
2. Язык. Сборник статей под ред. Горского Д.П., Петрова В.В. М., "Прогресс", 1987.
3. Блинов А.Л. Звуки. Общение. Смысл / А.Л. Блинов. - М., 1997.
4. Блумфилд Л. Язык / Л. Блумфилд. - М., 1968.
5. Виноград Т., Флорес Ф. О понимании компьютеров и познания / Т. Виноград, Ф. Флорес. - М., 1989.
6. Петров В.В. Язык и интеллект / В.В. Петров. - М., 1995.
7. Кюнг Г. Когнитивные науки на историческом фоне / Г. Кюнг. - Вопросы философии, 1992, № 1.
8. Лебедев М.В. Стабильность языкового значения / М.В. Лебедев. М., 1998.
9. Сааринен Э. О метатеории и методологии семантики / Э.Сааринен. - В кн.: Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVIII. М., "Прогресс", 1986.
10. Сепир Э. Язык. Введение в изучение речи / Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии / Э. Сепир. - М., 1995.
11. Серль Дж. Природа Интенциональных состояний / Дж. Серль. - В кн.: Философия.
12. Логика. Язык. Сборник статей под ред. Горского Д.П., Петрова В.В. М.: Прогресс, 1987.
13. Серль Дж., Вандервекен Д. Основные понятия исчисления речевых актов/ Дж. Серль, Д. Вандервекен. – В кн.: Новое в зарубежной лингвистике. Вып. XVIII. М.: Прогресс, 1986.
14. Степанов Ю.С. Семіотика / Ю.С. Степанов. - М., 1971.
15. Уорф Б.Л. Лингвистика и логика. Наука и языкознание. Отношение норм поведения и мышления к языку / Б.Л. Уорф. - В кн.: Новое в лингвистике. Вып. I. М., 1960.
16. Хомский Н. Язык и мышление / Н. Хомский. - М., 1972.

15. Інформаційні ресурси

http://www.gumer.info/bogoslov_Buks/Philos/kanke/09.php

http://filosof.historic.ru/books/c0032_1.shtml

